

Lindesbergs kyrka

Lindesberg, Västmanland, Västerås stift

INVENTERING AV KULTURHISTORISKT VÄRDEFULLA GRAVAR 2006

Rapport

Anneli Borg

Örebro läns museum

Rapport 2006:25

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	3
ADMISTRATIVA UPPGIFTER	3
METOD	3
BLANKETTER OCH RAPPORT	4
FOTOGRAFERING	4
ARKIV	4
URVALSKRITERIER FÖR SÄRSKILT BEVARANSVÄRDA GRAVVÅRDAR	4
KRITERIER	4
GRAVVÅRDAR MED JÄRNDETALJER	5
KONSTNÄRLIG UTFORMNING	5
TIDSTYPISK OCH REPRESENTATIV FÖR SIN TID	5
GRAVVÅRDAR MED PERSON- ELLER LOKALHISTORISKT INTRESSE	5
TITLAR/YRKESGRUPPER	5
ÅTERANVÄNDNING AV GRAVVÅRDAR	5
HISTORIK BETRÄFFANDE BEGRAVNINGSSKICKET I SVERIGE	6
KYRK TOMT VID LINDESBERGS KYRKA	8
LINDESBERGS HISTORIA.....	8
KYRKO GÅRDENS HISTORIA.....	9
KYRKO GÅRDSBESKRIVNING	9
GJUTJÄRN SHÄLLAR.....	9
SLUTORT	10
KÄLLOR OCH LITTERATUR	11
BILAGA 1, BLANKETTER MED KULTURHISTORISKT VÄRDEFULLA GRAVAR	12

INLEDNING

Kyrkogårdar och begravningsplatser är ofta anläggningar med en lång historia. Genom deras framväxt och utveckling över tid utgör de värdefulla kulturmiljöer. Det är av stor vikt att dessa miljöer vårdas och bevaras inför framtiden på ett föredömligt sätt.

En vandring på kyrkogården berättar om lokalbefolkningen och dess lokala historia. Inskriptioner på gravvårdarna kan berätta om yrken vilka vittnar om kunskap, näringar och samhällsfunktioner som funnits i trakten och släkter kan följas bakåt i tiden. Gravvårdar och även kyrkogårdar uppvisar arkitektoniska strömningar och skiftande ideal samt visar på äldre tiders hantverksskicklighet i detaljer som till exempel sten- och gjutjärnsarbeten.

Gravvårdarna visar även på olika samhällsklassers gravskick vilket är av stor vikt att värna om. Särskilt värdefull är den äldre indelningen i köpta och allmänna gravar som ännu går att avläsa på till exempel Södra kyrkogården i Lindesberg. För gemene man kan det troligtvis vara lättare att förstå det kulturhistoriska värdet av de praktfulla och storskaliga gravvårdarna men lika viktigt är det att slå vakt om de mindre och anspråkslösa gravvårdarna då även de kan ha ett lika högt kulturhistoriskt värde.

Det är inte bara gravvårdarna som utgör viktiga komponenter i kyrkogårdsmiljön utan även andra element så som gravplatsernas växtlighet, träd, murar, grindar, beläggning etc. Detta är något man bör väga in vid dagens förändringar som genomförs för att underlätta den praktiska skötseln av kyrkogården.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

ÖLM diarienummer: 2004.230.162

Dokumentation: Örebro läns museum, Anneli Borg

Tidpunkt för arbetenas utförande: Under sommaren och hösten har Anneli Borg vid Örebro läns museum genomfört fältarbetet av kyrkogårdsinventeringen, rapporten har sedan sammanställts november - december 2006.

METOD

På uppdrag av Linde & Ramsbergs kyrkliga samfällighet har Örebro läns museum genom undertecknad utfört inventering av Södra kyrkogården, Cederborgska kyrkogården, Bergs-kyrkogården och Norra kyrkogården i Lindesberg samt Gamla kyrkogården i Ramsberg. Inför uppdraget diskuterades upplägget i samarbete med Samfälligheten som därefter bestämt omfattningen av inventering och rapport. Estrid Esbjörnson, Örebro läns museum, har medverkat som rådgivare vid upplägget av projektet samt den kulturhistoriska bedömningen av gravvårdarna.

För samtliga kyrkogårdar som ingick i uppdraget beslutade Linde & Ramsbergs kyrkliga samfällighet att endast de gravvårdar som Samfälligheten förvaltar skulle ingå i kyrkogårdsinventeringen och det är bara dessa som har bedömts ur kulturhistorisk synvinkel. Det måste därför påpekas att det på samtliga kyrkogårdar finns många fler kulturhistoriskt värdefulla gravvårdar, som vid inventeringstillfället har gravrättsinnehavare och därför inte ingår i inventeringen.

För att kunna identifiera de gravvårdar som skulle inventeras fick undertecknad underlagsmaterial bestående av gravkartor där dessa gravvårdar markerats. Arbetet i fält med att fastställa vilka gravvårdar som ingick blev mer tidsödande än förväntat. Genom att samtliga kvarter har flera borttagna gravstenar var det omöjligt att endast gå efter gravkartorna. Undertecknad blev då tvungen att ta Samfällighetens pärmar med papperskopior från gravregistret med ut i fält för att säkert kunna veta att rätt gravvårdar inventerades.

Blanketter och rapport

De gravvårdar som bedömts ha ett kulturhistoriskt värde - alltså av dem som Samfälligheten förvaltar - har dokumenterats med hjälp av en inventeringsblankett (se bilaga) och fotograferats. Det är en blankett för varje gravvård. Varje inventeringsblankett innehåller även en bild.

Sammanställningen, som gjorts i form av en rapport för varje kyrkogård, innehåller historik över begravningskicket i Sverige, historik för orten, historik över kyrkogården, en beskrivning av kvarteren samt samtliga blanketter med de gravvårdar som bedömts vara kulturhistoriskt värdefulla. Blanketterna redogör bland annat för gravvårdens gravplatsnummer, kvarter, inskription, titel, material, form, stil, skador och kulturhistoriskt värde med urvalskriterium samt en bild.

Originalmaterialet till hela inventeringen förvaras på Örebro läns museum. Inventeringen levereras till Samfälligheten dels i pappersform, dels på en CD. En CD kommer även att tillställas länsstyrelsen.

I rapporten avser begreppet *gravvård* den synliga gravanordningen med tex omgärdning, växtlighet, ytmaterial, skulptur, sten, kors osv.

Vid bedömning av kulturhistoriska objekt behöver man i regel ett tidsperspektiv på några decennier. Kulturmiljövården brukar därför avstå från att ta ställning till objekt som är yngre än ca 30 år. Undertecknad har därför inte inventerat gravvårdar som är yngre än 1970-talet. Därför har inventeringen av Södra kyrkogården begränsats till kvarter 1-16.

Fotografering

Bilderna har tagits med digitalkamera. Bilderna har både fungerat som arbetsmaterial under rapportarbetet och vid bedömningen av det kulturhistoriska värdet. De digitala bilderna förtecknas och förvaras i Örebro läns museums bildarkiv. Bilderna finns även på den CD med rapporten, som levereras till Samfälligheten. Samtliga bilder är tagna av Anneli Borg.

Arkiv

Uppdragets tidsram har inte gett utrymme för något större arkivarbete utan undertecknad har använt litteratur och andra inventeringar som underlag. Samfälligheten hade heller inte möjlighet att bistå med arkivmaterial eftersom deras "eget" arkivmaterial från tiden före år 2000 numera finns i Landsarkivet, Uppsala.

URVALSKRITERIER FÖR SÄRSKILT BEVARANSVÄRDA GRAVVÅRDAR

Kriterier

Följande urvalskriterier, som bland annat använts vid kyrkogårdsinventeringen inom Göteborgs kyrkogårdsförvaltning, har använts i arbetet med att peka ut de särskilt bevaransvärda gravvårdarna:

- Alla gravvårdar av gjutjärn eller med järndetaljer
- Gravvårdar med speciell konstnärlig utformning
- Gravvårdar med tidstypisk och/eller representativ utformning
- Gravvårdar med titel/titlar
- Gravplatser av person- och bygds-/orts historiskt intresse
- Gravvårdar före år 1900

Gravvårdar med järndetaljer

I urvalet har inte alla gravvårdar med järndetaljer tagits med som kulturhistoriskt värdefulla. En del moderna/senare vårdar med järndetaljer har ej ingått i urvalet då de är för unga för att bedöma.

Konstnärlig utformning

Kriteriet konstnärlig utformning inkluderar både gravvårdar med hantverksmässigt utförande och s.k. ”katalogstenar” som är mer arbetade än medeltalet.

Tidstypisk och representativ för sin tid

I inventeringen har ett relativt stort antal gravstenar valts ut som tidstypiska eller representativa för sin tid. Syftet är att belysa variationen i stil från olika tidsperioder och även att visa att utformningen av en gravvård var beroende av vilka ekonomiska resurser som stod till buds.

Gravvårdar med person- eller lokalhistoriskt intresse

Av de inventerade gravvårdarna vid Lindesbergs kyrka har ingen valts ut på grund av person och lokalhistoriskt intresse. Ingen av gravhällarna eller gutjärnskorsen är på sin ursprungliga plats.

Titlar/Yrkesgrupper

Inventering av gravstenar och dess inskriptioner ger inblickar i bygdens historia. Gravstenarna berättar om vilka människor som levtt och verkat i trakten och ger information om samhällets näringar vid olika tidpunkter i historien. Yrken kommer och går då samhället förändras och titlar som finns representerade på kyrkogården förekommer inte längre. En annan aspekt är att yrkena talar om klasstillhörighet och social status. Det kan därför vara av stort intresse att uppgifter om yrke och år dokumenteras. Man bör dock ta i beaktande att bevarade gravstenar vanligtvis tillhört dem som hade råd att skaffa sig en gravanordning.

ÅTERANVÄNDNING AV GRAVVÅRDAR

I dag är tankar om hushållning och återanvändning av naturens resurser högaktuella. Centrala gravvårdskommitén tog fram 1998 en skrift, ”Gravvårdar- allmänna råd för bevarande och återanvändning”, som belyser möjligheterna till detta, råd för att värna, bevara och återanvända gravvårdarna på kyrkogårdarna. Återanvändning av gravanordningar och gravstenar uppfattas av många som en svår fråga, det förekommer i Sverige, och är på vissa håll en sed men på andra håll en helt främmande företeelse.

Bild 1:
En kulturhistoriskt värdefull gravvård med sand och stenram som går att återanvända, kvarter 4 på Ramsbergs gamla kyrkogård.

De inventerade kyrkogårdarna i Lindsberg och Ramsberg har alla kulturhistoriska gravvårdar som går att återanvända. Det kan vara en stenram som i sitt sammanhang i kvarteret är kulturhistoriskt värdefull, eller en typ av sten som i sitt sammanhang eller på grund av sin utformning är kulturhistoriskt värdefull. Vid återanvändning skall den nya gravrättsinnehavaren acceptera till exempel stenens utformning och eventuella utsmyckning, ytmaterial, stenram mm.

HISTORIK BETRÄFFANDE BEGRAVNINGSSKICKET I SVERIGE

Nedanstående historik är baserad på *Kyrkogårdens gröna kulturarv*, Kyrkogårdsinventeringar av *Hille kyrkogård, Gästrikland*, *Misterhults kyrkogård*, *Linköping stift* och *Norra kyrkogården, Askersund*.

En kyrkogård skiljer sig från en begravningsplats på så sätt att den ligger i direkt anslutning till en kyrkobyggnad. Vanligt förekommande är att en begravningsplats rymmer ett kapell inom sitt område.

I förhistorisk tid varierade gravskicket mellan brandgravar och jordbegravningar. Kristendomens införande innebar bland annat att bränning av kroppar förbjöds. Längre begravdes människor i närheten av sina hem, men under medeltiden anlades kyrkogårdar i allt större utsträckning kring kyrkorna. Kyrkogården delades upp i olika områden, först mellan byarna, med byvisa begravningar, senare i hemman. Den medeltida begravningsplatsen bestod troligtvis av ängslika områden kring kyrkan där de välbärgades gravminnen fanns i form av stenkors, tumbor och hällar. Enklare människors gravar kunde markeras av en liten kulle eller av ett träkors. Välbärgade människor begravdes redan under medeltiden även inne i kyrkan.

Under 1600-talet var det kyrkorummet, fristående gravkor, inredda gravrum m.m. som utgjorde platsen för de välbärgades gravar medan gemene man begravdes på kyrkogården. Vanligt var att kyrkogården omgärdades av träbalkar med spåntak. I mitten av 1700-talet kom ett kungligt påbud om att kyrkogårdsmuren, eller bogårdsmuren som den då kallades, skulle vara uppförd av gråsten utan bruk, kallmurad. I början av 1800-talet tillät man att de murades med kalkbruk om de täcktes med tak. Reformationen innebar på flera sätt en förändrad syn på det som hörde kyrkan till men rent praktiskt genomfördes inga omvälvande förändringar på kyrkogårdarna under 1700-talet.

Före 1800-talet var det vanligt att människor av högre stånd begravdes inne i kyrkan, medan vanligt folk begravdes på anonyma allmänningar kring kyrkan. Under 1700-talets slut tilltog protesterna mot begravningar i kyrkan då det ansågs smittospridande, ohygieniskt och orsakade stort obehag, framför allt sommartid. I början av 1800-talet genomdrevs en författning som krävde trädplanteringar och striktare planer på nyanlagda kyrkogårdar. År 1815 förbjöds begravningar inne i städer och byar, begravningsplatserna skulle anläggas utanför tätorterna. Dessa bestämmelser kan ses som ett resultat av den debatt som förts under 1700-talet.

De nya kyrkogårdarna var symmetriskt uppbyggda med gångar, kvarter och trädalléer. Trädplanteringar var ett viktigt inslag och framförallt på de nyanlagda kyrkogårdarna där det tillämpades en stram parkkaraktär. Landsortens kyrkogårdar var emellertid fortfarande enkla med sparsam vegetation, möjligtvis hade en trädkrans planterats.

Mot slutet av 1800-talet hade kyrkogårdarna utvecklats till det utseende som vi idag förknippar med en äldre kyrkogård. Fler planteringar hade anlagts samt lummiga alléträd, hängträd och vintergröna häckar. Vid denna tid blomstrade även stenindustrin och gjuteriverksamheten vilket bidrog till att gravvårdarna började massproduceras. De vanligtvis höga vårdarna av granit, marmor, och kalksten samt järnstaket, gjutjärnsurnor och gjutjärnskors är karaktäristiska för slutet av 1800-talet.

Kyrkogårdar och begravningsplatser indelades i olika områden, dels där den dödes familj fick köpa gravplats, dels områden som var kostnadsfria. Dessa senare områden kallades vanligtvis allmänna linjen, s.k. linjegravar. Här begravdes människor i den ordningen de avled. Detta sätt att begrava ansågs vara mycket fördelaktigt eftersom gamla gravar åter kunde öppnas när kyrkogården var fullbelagd. Följden av detta blev att stora grupper i samhället, de fattiga och anonyma, förblev anonyma även efter döden. Begravningsättet med linjegravar förekom ända in på 1960-talet.

Bild 2:
En välbevarad rad med
allmänna linjegravar i
kvarter 5 på Södra
kyrkogården,
Lindesberg.

Under 1800-talets senare del blev det allt vanligare för samhällets arbetare och medelklass att skaffa sig egen gravplats och påkostade gravvårdar. Samtidigt blev de förmögna gravvårdar allt mer exklusiva. Parallellt med den strikt anlagda kyrkogården började man mot slutet av 1800-talet anlägga kyrkogårdar med mindre stram utformning, inspirationen hämtades från den engelska parkens friare former och landskap.

Skogskyrkogårdar, som i Sverige blev populära under 1900-talets första hälft, kan sägas ha utvecklats från den friare parkkyrkogården. Vid 1900-talets mitt anlades kyrkogårdar med en större anpassning till den lokala topografin och de lokala växtförhållandena. Under 1900-talet accelererade massproduktionen av gravstenar och strängare utformningsbestämmelser ledde till att gravvårdarnas variationsrikedom efterhand försvann. Även vegetationens utformning blev enklare. Stora gräsmattor med enkla rygghäckar blev vanliga istället för grusgravar och olika häckarrangemang. Träden är dock fortfarande dominerande på kyrkogårdarna. Skogskyrkogårdarna däremot har en variationsrikedom i formspråk och vegetation, trots att gravstenarna liknar dem på övriga kyrkogårdar.

Gravkvarteren från 1950- och 60-talen kännetecknas av kraven på rationell skötsel och enhetlig utformning. Detta har bidragit till nästan identiskt lika gravvårdar stående i rad med rygghäckar mellan raderna. Gångar såddes igen för att ingå i den allmänna gräsytan, arbetskrävande häckarrangemang eller kantstenar runt vårdarna togs bort och alléträd gallrades ut.

De senaste årtiondena har de stränga reglerna för gravvårdarnas utformning mjukats upp och gett ett större utrymme för personligt formspråk.

KYRKTOMT VID LINDESBERGS KYRKA

Lindesbergs historia

Nedanstående historik är hämtad ur Esbjörnson, E, *Vårt att se i Örebro län*.

Lindesberg är en av Örebro läns tre trästäder, belägen vid Stora Lindesjön i hjärtat av Bergslagen. Trots att den utvecklats mot en industristad har Lindesberg ändå behållit den lilla stadens skala. På den smala åsen vid sjön växte det under medeltiden upp en handelsplats, *Lindesås*, i samband med att järnhanteringen i bygden tog fart. Här möttes dåtidens bergs-idkare, handelsmän och hantverkare för att byta varor och tjänster. Sedan en kyrka uppförts blev platsen också kyrkby för den omgivande bygden. Som ett led i statsmaktens strävan att få kontroll över handeln och därmed öka statens skatteintäkter utfärdades under 1600-talet en mängd nya stadsprivilegier, inte minst i Bergslagen. En av dessa städer var Lindesberg som 1643 fick stadsrättigheter och redan 1644 upprättades en stadsplan med den då vedertagna rutnätsplanen. Denna framträder tydligt i dagens stadsbild med rätlinjiga kvarter längs Kungsgatan. Som alla andra städer drabbades också Lindesberg av stora stadsbränder; 1644, 1688 samt 1869. Då brann hela den centrala delen med sina trähus ner.

Handel med den omgivande bergslagsbygden var länge viktig för Lindesbergs borgare. Sedan Frövi-Ludvika järnväg öppnats 1873 utvecklades Lindesberg efter hand till en mindre industristad med den tyngre industrin lokaliserad nära järnvägen och den under 1920-60-talet bedrivna skofabrikationen mera utspridd i staden. Numera är verkstadsindustrin särskilt framträdande. De nya industriområdena ligger i stadens utkanter.

Centralt beläget i den äldre delen av staden är Rådhusorget. Vid torgets norra sida ligger Lindesbergs kyrka, stadens äldsta byggnad. Den började uppföras under 1300-talet, möjligen tidigare. I den nuvarande östra väggen framträder den östra gaveln till den äldsta lilla kyrkan av tegel. Sin nuvarande storlek fick kyrkan på 1650-talet, då sidoskeppen tillfogades. Vid den stora stadsbranden 1869 drabbades kyrkan hårt. Kyrkan byggdes åter upp 1870-72 i nyromansk stil. Dess utseende före branden med säteritak och hög tornspira återställdes 1920-22. Intressant i Lindesbergs kyrka är de många gjutna gravhällarna från 1600- och 1700-talet, vilka legat över den tidens bergsmän, brukspatroner och andra besuttna i samhället.

Kyrkogårdens historia

Nedanstående material är hämtat ur *Lindesbergs och Vedevägs kyrkor*.

Lindesbergs kyrka ligger centralt i den äldre delen av staden, längs med Kungsgatan och omedelbart norr om Rådhusstorget. Kyrkogården, numera kyrktomt, har inte använts för bisättning efter att Södra och Norra kyrkogården anlades.

Före branden 1869 gick bogårdsmuren runt hela kyrkan. Den bestod av stora, oregelbundna stenar, som på utsidan var planhuggna. Några rester kan ses från torget. Muren hade två entréer, s.k. stigluckor, en i söder och en i norr. Stigluckorna hade smidda järngrindar dekorerade med tunna löv av metall. Kyrkogården var illa skött och några gånger fanns inte mellan gravarna – ännu mindre planteringar.

Bild 3: En av gjutjärnshällarna vid västra entrén vid Lindesbergs kyrka.

Tidigare fanns ett stort antal gjutna järnhällar över avlidna bergsmän, brukspatroner, nämndemän med flera. Dessa täckte såväl gravar på kyrkogården som gravar inne i kyrkan. Ett stort antal av dem avlägsnades vid restaureringen 1851-53 och såldes då delvis på auktion.

KYRKOGRÅRDSBESKRIVNING

Nedanstående material är hämtat ur *Karakterisering av kyrkor, Bergslagens kontrakt, Västerås stift*.

Kyrkan är belägen på en *kyrktomt*, i öster i höjd med omkringliggande marknivå och i väster sluttar tomten brant ner mot sjön. Kyrktomten omgärdas till stor del av ett gjutjärnsstaket med entréer i söder, öster och norr. Från entréerna och upp kring kyrkan finns en asfalterad gång, i övrigt är tomten bevuxen med gräs. Det finns flera äldre träd, möjligtvis är vissa av dem delar från en äldre trädkrans. I öster, vid väggen till sakristian och vid korets vägg, är två gjutjärnskors placerade och på var sida av tornet är sammanlagt fem gjutjärnshällar placerade i marken. Det största antalet gjutjärnshällar är placerade på väggarna inne i kyrkan, tre i vapenhuset och fyra inne i kyrkorummet.

Gjutjärnshällar

Nedanstående material är delvis hämtat ur Örebro läns museums arkiv.

Gravhällarna vid Lindesbergs kyrka och på gamla kyrkogården i Ramsberg är i huvudsak av tre typer där de inom respektive grupp har en påtaglig överensstämmelse, näst intill exakthet i utformningen, trots relativt lång tillkomsttid. Den första gruppen består av de äldsta hällarna som är daterade från 1628 fram till 1701. I denna grupp ingår även en som ej har något årtal och en som inte går att tyda. Undertecknad har ej fått bekräftat vad det centrala motivet föreställer men troligtvis är det Kristus som står i mitten med segerfana, på sidorna vid hans fötter två män som eventuellt skulle kunna vara de två vakterna vid graven.

Bild 4: Gravhäll, första gruppen.

Bild 5: Gravhäll, den tredje gruppen.

Den andra gruppen hällar är daterade från 1643 fram till 1700, i gruppen ingår en häll som ej går att tyda. Dessa är dekorerade med ett dekorativt kors, bladslingor, benknotor, dödskafe och timglas.

Den tredje gruppens hällar är daterade 1706 fram till 1761 med ”Kristus nedtagande från korset” som centralt motiv och två puttin ovan, i hörnen cirklar med de fyra evangelisternas symboler.

Inne i Lindesbergs kyrka finns ytterligare en häll, den enda i sitt slag. Den är betydligt enklare än de övriga och är daterad 1673.

Hällarna verkar vara gjorda som gravhällar över avlidna bergsmän, brukspatroner, nämndemän med flera. I något fall framgår det att man låtit gjuta hällen före sin död. De är samtliga försedda med biblisk text, uppgifter om de begravda samt i de flesta fall även med bibliska motiv.

SLUTORD

Vid Lindesbergs kyrka finns för Örebro län ovanligt många gjutjärnshällar kvar. Gjutjärnshällarna i sin helhet med sin inskription och sitt material representerar den för bygden betydande järnhantering som tog fart under 1600-talet och bidrog till stadens utveckling. Trots att hällarna ej finns kvar på sina ursprungliga platser har dom ett högt kulturhistoriskt värde.

KÄLLOR OCH LITTERATUR

Bucht, Eivor (red), Kyrkogårdens gröna kulturarv, Klippan 1992

Borg, Anneli och Esbjörnson Estrid, *Karakteriseringar av kyrkor, Bergslagens kontrakt, Västerås stift*, 2003.

Centrala gravvårdskommittén, Gravvårdar- Allmänna råd för bevarade och återanvändning, 1998.

Danermark, Dan, Lindesberg, Lindesbergs och Vedevågs kyrkor, 1997.

Esbjörnson, Estrid, Värt att se i Örebro län, 2003.

Kalmar läns museum, Misterhults kyrkogård- Kulturhistorisk inventering av kyrkogårdar/begravningsplatser i Linköpings stift 2004.

Länsmuseet Gävleborg, Hille kyrkogård, Kulturhistorisk inventering, 2004.

Örebro läns museum, Dokumentation kyrkogårdar nr 1, 1997

Örebro läns museum, Arkiv, kapsel "*Lindesbergs stad VIII*"

BILAGA 1, BLANKETTER MED KULTURHISTORISKT VÄRDEFULLA GRAVAR

Gravvård

Läge Utomhus, medsols	Gravplatsnr 4	Årtal
Gravvårdens typ Stående järnkors	Gravvårdens höjd Ca 176 cm	Gravvårdens material Gjutjärn
Plantering/växtmaterial	Omgärdning	Ytmaterial
Inskription C.G Clevander Född d. 3 october 1787 Död d. 6 februari 1850		Inskriptionstyp Förhöjd
		Titel
Skador Sättning, rost		
Beskrivning Stående gjutjärnskors med trepassformade avslut dekorerade med stjärnor.		
Kulturhistoriskt värde Kors av gjutjärn, material representativt för bygden.		
Bild		
Datum 2006-11-07		
Fotograf Anneli Borg		

Gravvård

Läge Utomhus medsols	Gravplatsnr 5	Årtal
Gravvårdens typ Stående gjutjärnskors	Gravvårdens höjd Ca 176	Gravvårdens material gjutjärn
Plantering/växtmaterial	Omgärdning	Ytmaterial
Inskription J.Rising f. 1773 d 1814 J.W Behm. f. 1772 d. 1840 M. Östlund f. 1796 d. 1817		Inskriptionstyp Försänkt
		Titel
Skador Rost		
Beskrivning Stående gjutjärnskors på sockel av kalksten. De trepassformade avsluten är ej likformade, vanligare förekommande är trepassformen med lika stora rundningar.		
Kulturhistoriskt värde Kors av gjutjärn från 1800-talets första hälft, material representativt för bygden.		

Bild

Datum

Fotograf

Gravvård

Läge Utomhus medsols	Gravplatsnr 6	Årtal
Gravvårdens typ Liggande gjutjärnshäll	Gravvårdens höjd Ca 170 cm	Gravvårdens material Gjutjärn
Plantering/växtmaterial	Omgärdning	Ytmaterial
Inskription Psalm.39.7.1/.si.mina. dagar. Äro. En. Tuarhan. Förtig. Och. Mitlif.är.såsom.intet. förtig. Huru. Plat. Intet. Äro. Alla. Menniskior. The.doch. så. Säkert. Leve.sela.P.Es.Ald.A.P. S. A. P.DMP.D 1706 Denna. Graf. HO RE.P.E.S.ILN.DE.TIL.OCH???		Inskriptionstyp Förhöjd Titel
Skador Mossa/lav, rost samt mekaniska skador efter gräsklippare eller snöröjning.		
Beskrivning Häll med motivet ”Jesus nedtagande från korset” med puttin ovan. I hörnen cirkclar med de fyra evangelisternas symboler.		
Kulturhistoriskt värde Gravhäll av gjutjärn från 1706. Materialet är representativt för bygden.		
Bild Datum 2006-11-07 Fotograf Anneli Borg		

Gravvård

Läge Utomhus, medsols	Gravplatsnr 7	Årtal
Gravvårdens typ Liggande gjutjärnshäll	Gravvårdens höjd Ca 170 cm	Gravvårdens material Gjutjärn
Plantering/växtmaterial	Omgärdning	Ytmaterial
InskriptionBegrafna. Hans Andersson.. ...hustrun. Karin. Biorn.... (Det går ej att tyda mer än så.)		Inskriptionstyp förhöjd
		Titel
Skador Mekaniska skador efter gräsklippare eller snöröjning.		
Beskrivning Man med välsignelsegest och två män på sida.		
Kulturhistoriskt värde Gravhäll av gjutjärn, material representativt för bygden.		
Bild Datum 2006-11-06 Fotograf Anneli Borg		

Gravvård

Läge Inne i vapenhuset sett från porten.	Gravplatsnr 1	Årtal
Gravvårdens typ Hängande gjutjärnshäll	Gravvårdens höjd Ca 179 cm	Gravvårdens material gjutjärn
Plantering/växtmaterial	Omgärdning	Ytmaterial
Inskription Ärlige och besiedlige mannen: Pher Erson och des. K. hustru. Anna. Larsdotter ifrån Westra Bohr. Äga denne graf 1745 (i kransen i mitten står det "Christus är mit lif och döden är min winning")		Inskriptionstyp Förhöjd Titel
Skador		
Beskrivning Häll med motivet "Jesus nedtagande från korset" med två puttin ovan. I hörnen cirkclar med de fyra evangelisternas symboler.		
Kulturhistoriskt värde Gravhäll av gjutjärn från 1745. Materialet representativt för bygden.		

Bild

Datum
2006-11-23

Fotograf
Anneli Borg

Gravvård

Läge Invändigt, vapenhus	Gravplatsnr 2	Årtal
Gravvårdens typ Hängande gjutjärnshäll	Gravvårdens höjd 178 cm	Gravvårdens material Gjutjärn
Plantering/växtmaterial	Omgärdning	Ytmaterial
Inskription Her under ligger begrafven:S.Peder.Hanso....Då:S ?.zggav:H??ken:i:Herran om:af:somnad:19Ma?Anno.1628:såsom och hans kare.Hustru:H:Kristin.Perdersdotter med sine :11: barn:5:söner:6:dottrar.tem:och:.....		Inskriptionstyp förhöjd
		Titel
Skador		
Beskrivning Man med välsignelsegest och två män.		
Kulturhistoriskt värde Gravhäll av gjutjärn från 1600-talets första hälft. Material representativt för bygden.		

Bild

Datum
2006-11-07

Fotograf
Anneli Borg

Gravvård

Läge Invändigt, vapenhus	Gravplatsnr 3	Årtal
Gravvårdens typ Hängande gjutjärnshäll	Gravvårdens höjd 178 cm	Gravvårdens material Gjutjärn
Plantering/växtmaterial	Omgärdning	Ytmaterial
Inskription Här.wnder:liggia:begrafna.Libor:IVS:Withev:t:för mer: Med sina:hustru:getrud:Iohans:dotter:Gud:för:?:avf:os:en:.... Yttersta dagen:1655		Inskriptionstyp förhöjd
		Titel
Skador		
Beskrivning Man med välsignelsegest och två män.		
Kulturhistoriskt värde Gravhäll av gjutjärn från mitten av 1600-talet. Material representativt för bygden.		

Bild

Datum
2006-11-07

Fotograf
Anneli Borg

Gravvård

Läge Kyrkorummets sydvästra vägg, medsols	Gravplatsnr 1	Årtal
Gravvårdens typ Hängande gjutjärnshäll	Gravvårdens höjd 179 cm	Gravvårdens material gjutjärn
Plantering/växtmaterial	Omgärdning	Ytmaterial
Inskription Her. under. ligger. begrafven. S. Olof: Larsson: hvilken. i. he. rranom. af sornadhe. 30 aprilis. 1643. och. hans. huströ. Barbro. ols. doter. Ma: d h. tre. sina. barn.		Inskriptionstyp förhöjd
		Titel
Skador En bit av det övre vänstra hörnet är borta.		
Beskrivning Häll dekorerat med ett kors samt döds-kalle och timglas, runt om en ram med dekorativ slinga.		
Kulturhistoriskt värde Gravhäll av gjutjärn från 1600-talets mitt. Material representativt för bygden.		

Bild

Datum
2006-11-07

Fotograf
Anneli Borg

Gravvård

Läge Kyrkorum, västra väggen, medsols	Gravplatsnr 2	Årtal
Gravvårdens typ Hängande gjutjärnshäll	Gravvårdens höjd	Gravvårdens material Gjutjärn
Plantering/växtmaterial	Omgärdning	Ytmaterial
Inskription Här under ligger begrafne saliah s i ösced . . . k : st : d has : aad : anno . o . a . s : e D . aad : 1673		Inskriptionstyp Försänkt
		Titel
Skador Tidigare förslitnings skador.		
Beskrivning Häll med rektangulär upphöjd inskriptionsruta med rundade övre hörn. I mitten, en upphöjd rundel dekorerad ett kors samt text.		
Kulturhistoriskt värde Gravhäll av gjutjärn från 1673, den enda av sitt slag i denna samfällighet. Material representativt för bygden.		

Bild

Datum
2006-11-07

Fotograf
Anneli Borg

Gravvård

Läge Kyrkorum, västra väggen, medsols	Gravplatsnr 3	Årtal
Gravvårdens typ Hängande gjutjärnshäll	Gravvårdens höjd 179 cm	Gravvårdens material
Plantering/växtmaterial	Omgärdning	Ytmaterial
Inskription Här under hvilar bergsman olöf parsson och des hustru ana ersdoter i nyberget 1761.		Inskriptionstyp förhöjd
		Titel Bergsman
Skador		
Beskrivning Häll med motivet ”Jesus medtagande från korset” med två puttin ovan. I hörnen cirkclar med de fyra evangelisternas symboler.		
Kulturhistoriskt värde Gravhäll av gjutjärn från 1761. Material och titel med anknytning till bygden och dess bergshantering.		

Bild

Datum
2006-11-07

Fotograf
Anneli Borg

Gravvård

Läge Kyrkorum, västra väggen, medsols	Gravplatsnr 4	Årtal
Gravvårdens typ Hängande gjutjärnshäll	Gravvårdens höjd 169 cm	Gravvårdens material Gjutjärn
Plantering/växtmaterial	Omgärdning	Ytmaterial
Inskription i.sin.fäders.graf.liger.begrafvn.nils.hanson.i.gulsnes.hytan.mäd.si n.k.hustru.ingebår.anders.doter. och .barn. anno.1700	Inskriptionstyp förhöjd	
	Titel	
Skador		
Beskrivning Man med välsignelsegest och två män.		
Kulturhistoriskt värde Gravhäll av gjutjärn från 1700. material representativt för bygden.		

Bild

Datum
2006-11-07

Fotograf
Anneli Borg

Gravvård

Läge Utomhus, medsols	Gravplatsnr 1	Årtal
Gravvårdens typ Liggande gjutjärnshäll	Gravvårdens höjd 177 cm	Gravvårdens material gjutjärn
Plantering/växtmaterial	Omgärdning	Ytmaterial
Inskription Ingen som går att tyda		Inskriptionstyp
		Titel
Skador Mossa/lav, rost		
Beskrivning Häll dekorerat med ett kors samt döds-kalle och timglas, runt om en ram med dekorativ slinga.		
Kulturhistoriskt värde Gravhäll av gjutjärn troligtvis från andra delen av 1600-talet. Material representativt för bygden.		
Bild		
Datum 2006-11-23		
Fotograf Anneli Borg		

Gravvård

Läge Utomhus, medsols	Gravplatsnr 2	Årtal
Gravvårdens typ Liggande gjutjärnshäll	Gravvårdens höjd 178 cm	Gravvårdens material gjutjärn
Plantering/växtmaterial	Omgärdning	Ytmaterial
Inskription Här under ligger. Begravnen. Saligh. Ho?. Gudh: välacktatrådman. Anders. Anders:son vidh: Hamnerren. Och. Hans. Käre. Hustru: kare: Pers.doter. på snugga. Sampt: medh: hans: käre baren: 3 söner ochs dötrar: Anno. 1675:		Inskriptionstyp förhöjd
		Titel rådman
Skador Mossa/lav, sprickor, rost, hål i mitten samt av i några kanter.		
Beskrivning Man med välsignelsegest och två män på var sida.		
Kulturhistoriskt värde Gravhäll av gjutjärn från 1675. Materialet representativt för bygden.		

Bild

Datum
2006-11-23

Fotograf
Anneli Borg

Gravvård

Läge Utomhus, medsols	Gravplatsnr 3	Årtal
Gravvårdens typ Liggande gjutjärnshäll	Gravvårdens höjd Ca 178cm	Gravvårdens material gjutjärn
Plantering/växtmaterial	Omgärdning	Ytmaterial
Inskription Her under. Ligger. Begravven. Saligh. Hindrick. Hermansson. For mer. Medh. Sin. Hustru. Karin. Stafvans. Dotter. Och. Sine. 6. barn. Gudh. Forlane. Oss. En fogdful. Upståndell. 1657.		Inskriptionstyp förhöjd
		Titel
Skador Mossa/lav, sprickor		
Beskrivning Häll dekorerat med ett kors samt döds-kalle och timglas, runt om en ram med dekorativ slinga.		
Kulturhistoriskt värde Gravhäll av gjutjärn från 1657. Material representativt för bygden.		

Bild

Datum
2006-11-23

Fotograf
Anneli Borg

